

Betänkandet (SOU 2023:67) ”Anonyma vittnen” (Ju 2023/02432)

Tidningsutgivarna (TU) har getts tillfälle att yttra sig över rubricerat betänkande och får lämna följande synpunkter.

Allmänna synpunkter

I betänkandet lämnas förslag om att införa en lag som reglerar under vilka förutsättningar ett vittne i brottmål kan höras anonymt.

Bakgrunden är den tystnadskultur som brett ut sig runt framför allt de kriminella nätverken och som riskerar att leda till att människor avstår från att lämna uppgifter vid vittnesförhör och att brottslingar går fria i brist på bevisning. TU instämmer i bedömningen av att det är angeläget att åtgärder vidtas för att stärka skyddet för vittnen så att denna tystnadskultur kan brytas.

Förslaget om anonyma vittnen utgör dock ett mycket stort steg. Det innebär en nyordning i svensk rätt och en avvikelse från den s k kontradiktionsprincipen i och med att en tilltalads möjligheter till full insyn i den bevisning som åberopas mot honom eller henne inskränks. TU noterar här att utredningen inte haft att överväga *huruvida* ett system med anonyma vittnen bör införas utan att uppdraget varit att ta fram ett sådant förslag.

Att den som står åtalad ska ha full insyn i den bevisning som åberopas är en grundläggande rättssäkerhetsprincip. I betänkandet försöker man avhjälpa denna brist genom att föreslå att inte heller rätten som dömer i målet ska ges kännedom om vittnets identitet. Rätten som dömer kommer därmed inte att ha tillgång till mer information än den tilltalade vid sitt avgörande.

Enligt TU:s mening framstår emellertid detta som en märklig och bakvänd ordning. En effekt av att vare sig den tilltalade eller rätten har kännedom om vittnets identitet torde dessutom bli att bevisvärdet av vittnesmålet blir mycket begränsat. Det kan heller inte uteslutas att

möjligheten till anonyma vittnesmål kan få till effekt att benägenheten att vilja vittna utan att vara anonym minskar.

Sammantaget anser TU redan av dessa skäl att nackdelarna och riskerna, principiellt och från rättssäkerhetssynpunkt, med ett system med anonyma vittnen väger tyngre än det behov och den eventuella nytta det skulle föra med sig.

TU avstyrker därför förslaget.

Begränsad insyn

Förslaget om anonyma vittnen får även andra konsekvenser i fråga om insyn. Med offentlighetsprincipen avses inte bara rätten att ta del av allmänna handlingar utan också principerna om förhandlingsoffentlighet i domstol och informationsfrihet.

Det är uppenbart att en ordning med anonyma vittnen mycket påtagligt kommer att försämra mediernas och allmänhetens möjligheter till insyn i sådana brottmål.

Vid prövningen av om ett vittne ska tillåtas vara anonymt ska förvisso en proportionalitetsbedömning göras (1 § 3 punkten i den föreslagna lagen), men den tar endast sikte på om skälen för åtgärden uppväger de svårigheter det innebär för den misstänkte eller tilltalade att förbereda och utföra sitt försvar.

Enligt TU:s mening borde det, med tanke på den inskränkning av informationsfriheten som åtgärden innebär, i proportionalitetsbedömningen också vägas in vilka effekter ett beslut om anonymitet för ett vittne får för intresset av insyn. Om förslaget ändå skulle genomföras är det därför angeläget att det kommer till uttryck i lagstiftningen att även insynsintresset ska beaktas vid proportionalitetsbedömningen.

Sekretess och hemligt diarium

I betänkandet föreslås även en ny sekretessbestämmelse (35 kap. 12 a § offentlighets- och sekretesslagen) enligt vilken sekretess ska gälla hos en

domstol för uppgifter om ett vittne (namn, personnummer, bostadsadress m m) enligt den tilltänkta lagen om anonyma vittnen i brottmål, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående lider men.

TU konstaterar att bestämmelsen är utformad med ett s k omvänt skaderekvisit, d v s med en presumtion för sekretess, vilket i praktiken torde innebära en absolut sekretess.

Sekretessbestämmelsen är i och för sig logisk om anonymiteten för ett vittne ska kunna upprätthållas. Som anförts ovan anser dock TU att det är en brist att insynsintresset inte beaktas vid bedömningen av om ett vittne alls ska tillåtas vara anonymt. Massmediernas möjligheter att följa, granska och rapportera från brottmål med anonyma vittnen kommer att begränsas avsevärt – och därmed också allmänhetens insyn. Eftersom TU avstyrker det övergripande förslaget om anonyma vittnen, så avstyrker TU därför även den föreslagna sekretessbestämmelsen.

I betänkandet föreslås vidare att domstolarna ska hålla ett separat – och hemligt – diarium i fråga om ansökningar om anonyma vittnen.

Enligt TU:s mening saknas anledning till att diariet för ärenden om anonyma vittnen ska hållas hemligt. Den skyddsvärda uppgiften avser det anonyma vittnets identitet – inte det förhållandet att det i det enskilda brottmålet hörts ett eller flera anonyma vittnen. Den sistnämnda uppgiften har, tvärtom, ett starkt insyns- och rättssäkerhetsintresse.

TU förordar därför, om förslaget om anonyma vittnen alls ska genomföras, att uppgift om att anonyma vittnen hörts ska framgå av det öppna diarieregistret.

Stockholm den 8 januari 2024

TU

Johan Taubert
VD

Per Hultengård
Jurist